WWW.BALSAS.CC

INTERNETO ŽURNALAS

2007.04.07 (2-OJO GIMTADIENIO NUMERIS)

Žurnalas „Balsas“ transliuoja save per tekstus, vaizdus bei garsus internete www.balsas.cc nuo 2005-ųjų vasario mėnesio (oficialiai nuo 2005.04.07). Iki šiol jis vadinosi žurnalu apie medijų kultūrą, dabar keičia paantraštę ir siekia aprėpti platesnius kultūros procesus, kurie vyksta šiandien, yra neišvengiami ir įtakingi, bei galėtų būti pavadinti aktualiąja kultūra.

Šis laikraštis – tai kreivo veidrodžio suformuotas atspindys to, ką galite rasti žurnale internete www.balsas.cc. Nors ir kreivą, bet įvairiapusiškai subjektyvų veidrodį padėjo suformuoti kūrybinės grupės surinkti įdomiausi ir daugiausiai aistrų sukėlę ar bandę sukelti „Balso“ tekstai. Be to, keletas „Balso“ rašytojų-skaitytojų čia pateikė savo „Balso“ perskaitymo versijas, o kartais ir labirintus – „Balso“ balsus.

„Balso“ balsai – tai žvilgsnis į žurnalo archyvą, turintis tam tikrą praeities prieskonį, tačiau drauge – ir siekis praplėsti žurnalo sampratą iki smagiai jaukios susitikimų vietos, kur kritikai peikia kultūrą, menininkai ieško naujų konceptualių formų, o visi norintys pildo savo dienoraščius apie asmeninius nutikimus kultūroje ir gyvenime.

red.

INTERVIU: *GEERT LOVINK: KUR IR KUOMET YRA MEDIJŲ KULTŪRA*

RAŠO: *VYTAUTAS MICHELKEVIČIUS*

2005 03 31 @ 13:05:00

TEMA: *MEDIJŲ STUDIJOS, TINKLO KULTŪRA*

Vienas iš el. žurnalo „Balsas“ kontributorių Geertas Lovinkas pasakoja apie medijų ir tinklo kultūrą, jos istoriją, naujas ir senas medijas bei technofobiją. Geertas Lovinkas yra garsus medijų teoretikas ir aktyvistas iš Amsterdamo, šiuo metu vadovaujantis Tinklo kultūrų institutui. Jis dalyvavo tinklo kultūros aušroje, per pastaruosius 15 metų įkūrė ar padėjo įkurti elektroninius žurnalus ir naujienraščius (angl. mailing lists) apie medijų ir tinklo kultūrą visoje Europoje ir Australijoje (www.mediamatic.nl, www.nettime.org, www.fibreculture.org ir kt.).

VM: Pradedame leisti žurnalą apie medijų kultūrą. Iki šiol ši sritis Lietuvoje, atrodo, buvo gan tuščia. Žinoma, mes turime TV, radiją, internetą, bet beveik niekas jų nekvestionuoja/nekritikuoja. Mes nesiekiame būti žurnalu tik medijų pradedantiesiems, bet pradžiai vis dėlto reikėtų išsiaiškinti keletą sąvokų. Kaip jūs apibrėžiate „medijų kultūrą“?

GL: Medijų kultūra prasideda tada, kai kritinė „vartotojų“ (taip vadinamų piliečių) masė suvokia, kad medijas galima ne tik vartoti. Vietoj to jas galima aktyviai išnaudoti gaminant naują turinį. XX a. 9-jame dešimtmetyje kai kurie šį procesą vadino „atsakomuoju kalbėjimu medijoms“, t.y., grįžtamuoju/atgaliniu ryšiu. Tam reikia pilietinės drąsos, nes valdžiai (išties bet kurioje visuomenėje) nepatinka, jei žmonės atveria savo komunikacijos kanalus. Tai gali būti vietinis radijas, laikraščiai, TV ar *video* iniciatyvos, vieši *screeningai*, plakatai, kavinės, taip pat *weblogai* ar *naujienraščiai* internete. Kultūra pasireiškia tik tada, kai žmonės dekonstruoja technologijas: „nulaužia“ vartotojiškus produktus ir paverčia juos kūrybinės produkcijos mašinomis. Kitas kultūros aspektas – laisvi ryšiai tarp individų, grupių ir scenų. Mes galime kalbėti apie „medijų kultūrą“ tik esant iniciatyvų, gamintojų ir kanalų įvairovei. Jei tik tarp veikėjų esama „reliatyvios autonomijos“, kultūra turi galimybę suklestėti. Žinoma, medijų kultūra neegzistuoja, jei viską darai pats vienas. Reikia noro ir poreikio jungtis į tinklus bei apsikeisti informacija tam, kad išlįstume iš „pažįstamų“ geto. Štai kodėl labai sunku išlaikyti kultūros formas kaimuose: juose trūksta erdvės ir įvairovės. Be to galima teigti, kad medijų kultūra priklauso nuo kritikos ir refleksijų egzistavimo bei jų kokybės. Jei jų nėra – tai tik propaganda ir marketingas. Taigi sąrašas, kas ir kada yra medijų kultūra, gana ilgas.

VM: Žiūrint iš istorinės perspektyvos Marshallas McLuhanas buvo pirmasis, kalbėjęs apie medijų kultūros vaidmenį visuomenėje. Šiandien vokiečių medijų teorijos teigia, kad „kultūros“ sąvoka galioja tik kaip komunikacija (tekstai, ženklai, medijos). Anot jų, medijų kultūros objektas – tai santykis tarp medijų ir subjekto (bei visuomenės). Ką jūs manote šiuo klausimu? Kokios kritinės įžvalgos taikomos medijų kultūrai analizuoti?

GL: Ko galėtų medijų kultūra pasimokyti iš medijų teorijos? Geras klausimas. Sakyčiau, viskas priklauso nuo konteksto. Daugeliu atvejų *hardcorinis* technologinis determinizmas nepageidautinas. Vokiečių medijų teoretiko F. Kittlerio kova prieš mūsų laikų idealizmą yra pagrįsta. Net su medijomis dirbantys žmonės dažnai nenutuokia apie vidinę naudojamų technologijų architektūrą ar programinės įrangos modulius, kuriuos kasdien *klikina* pele. Šia prasme politiškai pavojinga kovoti už didesnę „kultūrą“ medijų sferoje. Tai būtų klaidingas požiūris, nes iš tiesų mes nekalbame apie didesnį ar geresnės kokybės turinį. Medijų peizažai negali būti pakeisti vien dėl turinio perspektyvos. Tai didelis minusas. Tai *nedirbimas* (angl. notworking), kaip jį pavadinau savo inauguracinėje paskaitoje „Nedirbimo principai – kritinės interneto kultūros koncepcijos“, neseniai skaitytoje Amsterdamo aukštojoje mokykloje. Anglų kalboje žaisminga frazė „networking is notworking“ reiškia „tinklinimas yra nieko nedarymas“, t.y., plepėjimas internete neleidžia jums atlikti svarbių savo darbų. [Lovinkas paaiškina, kad šią frazę pirmąkart išgirdo iš Georgo Soroso, skeptiškai žiūrėjusio į kultūrinių tinklų kūrimą savo labdaros organizacijoje.]

VM: Vis didesnė medijų kultūros dalis vadinama „tinklo kultūra“. Kur yra šiandienos tinklo kritikai? Ar dabartinė kritika skiriasi nuo tų laikų, kai jūs išleidote savo knygas? Viskas tinklo kultūroje keičiasi be galo greitai, tačiau gal šiandien šie pokyčiai jau lėtesni? Jūsų paskutinė knyga „My First Recession: Critical Internet Culture in Translation“ („Mano pirmoji recesija: interpretuojant kritinę interneto kultūrą“) pasirodė 2003 m. pabaigoje. Gal tai reiškia, kad mes gyvename jau lyg ir stabilioje tinklo kultūros eroje?

GL: Internetas išties perėjo į konsolidacijos ir nusistovėjimo fazę. Aišku, vartotojų skaičius vis dar sparčiai auga, ypač ne Vakarų visuomenėse. Tačiau nepastebėjau, kad daugėtų ir interneto kritikų. Net negalėčiau atsakyti į klausimą, iš kur jie atsirado. Viena aišku, kad tikrai ne iš universitetų. Naujųjų medijų studijos, išskyrus marketingą ir socialinius mokslus, vis dar užima nežymią teritoriją. Vartotojai yra toli aplenkę tuos, kurie tyrinėja ir interpretuoja vartotojų kultūras, ir atotrūkis nuolat didėja. Tas pats galioja net ir senųjų medijų, tokių kaip TV, radijas ar kinas, kritikai. Tik teatras, tapyba, klasikinė muzika ir literatūra turi senas ir turtingas ekspresijos tyrinėjimo tradicijas. Kaip tu minėjai, viena iš problemų yra tai, kad naujųjų medijų peizažas keičiasi itin greitai.

VM: Jūs pradėjote leisti arba bendradarbiavote su įvairiais žurnalais ir naujienlaiškiais apie įvairias medijų kultūras (*Mediamatic*, *Fibreculture*, *Nettime*, *Sarai*, etc.) Ar galėtumėte trumpai nušviesti jų istoriją ir šiandienos situaciją bei auditorijas? Kokie vėjai ir problemos vyrauja šioje srityje?

GL: Iniciatyvos, kurias paminėjai, apima įvairių temų ir auditorijų lauką. Pavyzdžiui, vienos iš jų turi fizinę erdvę, kitos ne. Vienos iš jų yra savanorių tinklai, kiti turi apmokamus darbuotojus. Ir tai didelis skirtumas, ar tavo leidinyje dirba 100 žmonių kaip *Sarai.net*, ar turi nulinį biudžetą ir virtualų tinklą kaip *Fibreculture.org*. Tačiau jie turi vieną bendrą bruožą – visi yra ne *mainstreaminiai* leidiniai, nors jie negali būti pavadinti nei *undergroundu*, nei *politiniu aktyvizmu* klasikine prasme. Šie leidiniai plėtoja naujųjų medijų kultūrą, kuri save pačią suvokia kaip „laboratoriją", kurioje išrandami" konceptai, *memai* (informacijos vienetai, panašūs į smegenis ir tam tikra prasme primenantys genus – *red. past.*), sąsajos, programinės įrangos modeliai ir tinklo kultūra, o visi šie „išradimai" gali būti vėliau „įskiepyti" į visuomenę. Šiandienos alternatyvios kultūros vis dar gyvuoja su prielaida, kad jos turi kurti paralelines struktūras. Tačiau tinklo kultūros veikia pagal „virusinį" modelį, kur idėja, vaizdas ar koncepcija dienos šviesą turi išvysti išplisdama pasauliniame tinkle tam, kad pagrįstų save ir galimybę egzistuoti. Šis modelis atrodo geras ir patikimas, bet vis dėlto iškyla daug problemų, nes dauguma idėjų ir *memų* neišplinta toliau už mažokos naujųjų medijų scenos ribų. Kol kas dar trūksta patirties ir žinių apie tai, kaip idėjos gali „prasimušti" iš vieno konteksto ir atsidurti kitame. Naujųjų medijų kultūrai išties sunku „išsiplėsti" ir ji užstringa savireferenciniuose tinkluose. Kaip teigė N. Luhmannas ir P. Bourdieu, meninė ir kultūrinė produkcija turi beveik fatališką potraukį savo referencinėms sistemoms: institucijoms, nuomonių lyderiams, žurnalams ir t.t. Tinklo kultūros *netinklina* ir nekuria tinklų. Žinau, tai skamba keistai, bet yra aiškios socialinių grupių ribos: net jeigu jos yra globalios ir plačios, užmegzti ryšius su politika ir verslu nelengva.

VM: Lietuvos visuomenę gąsdina ‚naujųjų medijų' sąvoka. Dažniausiai ji suvokiama kaip atitikmuo sudėtingoms informacijos ir komunikacijos technologijoms. Mano nuomone, tarp „naujųjų medijų" ir „socialumo" visuomet yra tamprus ryšys: naujosios medijos dažniausiai turėtų turėti „socialinių naujųjų medijų" konotaciją.

GL: Baimė ir nerimas kontinentinėje Europoje vyrauja nuo vėlyvojo XVIII amžiaus, kai filosofiniai, literatūriniai ir meniniai judėjimai, pavyzdžiui, romantizmas, sukilo prieš ankstyvuosius industrialėjančią ir virtualų tinklą kaip *Fibreculture.org*. Tačiau jie turi vieną bendrą bruožą – visi yra ne *mainstreaminiai* leidiniai, nors jie negali būti pavadinti nei *undergroundu*, nei *politiniu aktyvizmu* klasikine prasme. Beje, iš dalies nerimaujama pagrįstai. Pavyzdžiui, „Linux" operacinę sistemą labai sunku instaliuoti į kompiuterius, sukurtus „Microsoft" sistemoms. Arba dažnai būna nelengva suprasti netgi programinės įrangos ar DVD grotuvų naudojimosi instrukcijas. Jacobo Nielseno interneto puslapių sąsajos kritikoje (kuri teigia, kad dauguma interneto puslapių yra blogai padaryti ir „nedraugiški" vartotojams) taip pat yra racijos, tačiau iš kitos pusės mes turime viską pateikti taip paprastai, kaip visi žmonės naudojasi mobiliaisiais telefonais ir SMS, vairuoja mašinas ar bendrauja su sudėtinga biurokratija. Tai, žinoma, ne problema jaunimui, bet, deja, jis nėra valdžioje. Žvelgiant demografiškai Europa dar daug metų bus valdoma technofobų. Mums gali tekti lukterėti dar dvidešimt metų, kol dabartinės valdžios karta mirs, bet tai labai ilgas laiko tarpas, turint omenyje, kaip greitai vystosi technologijos. Nepamirškime, kad *baby boom* (gimusi po II pas. karo – *red.*) karta apsėsta (politinės) jėgos troškimo, tad jie taip greitai nepasiduos. Tai atsakymas į tavo klausimą: dabar aišku, kad baimė ir nerimas tvyro ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Dauguma mūsų (interneto kritikų) galvojome, kad iki šių dienų technofobija Europoje turėjo išnykti, bet taip neatsitiko. Mes rašėme apie tai „Medijų archyvo" knygoje www.thing.desk.nl/bilwet/adilkno/TheMediaArchive (pasivadinę ADILKNO vardu) paskutinio XX a. dešimtmečio pradžioje. Iš pradžių aš rašiau kartu su Pitu Schultzu vartodamas ‚netzkritik' (liet. tinklo kritika) sąvoką, vėliau jau kaip individualus autorius knygose „Dark Fiber" („Tamsusis pluoštas") ir „My First Recession" („Mano pirmoji recesija"). Nerimas dėl technologijų giliai įsišaknijęs, ir tokios figūros kaip Georgeas Steineris, Synebergas ir Dreyfusas išties nėra marginalios figūros, ypač jei pakyli aukščiau kultūros aparato sferoje.

VM: Bandydamas ieškoti naujųjų medijų baimės priežasčių, klausiu, gal jos slypi švietimo ar kultūrinės politikos spragose. Ar jūs vis dar pastebite baimės reiškinių Nyderlanduose?

GL: Negalėčiau pasakyti, kad Nyderlandai kovoja su masine naujųjų medijų baime. Veikiau ši sritis plačiai ignoruojama ir priimama abejingai. Deja, kritinis požiūris į problemas, atsiradusias su internetu, žaidimais, SMS ar *blogais*, dar tebėra erzinančiai žemo lygio. Iš dalies tai susiję su augančiu populizmu ir giliai įsišaknijusiu, o dabar ir oficialiai deklaruojamu anti-intelektualizmu Olandijos visuomenėje. Olandija skiriasi nuo kaimyninių valstybių ir šiandien tuos skirtumus vertinčiau negatyviai. Mūsų šalyje siautėja siniška vartotojų kultūra. Tu gali iš jos šaipytis (nors ji turi ir „kietų" bruožų), bet iš tikrųjų ji yra nuobodi ir primityvi. Studentų išsilavinimo lygis stebėtinai žemas. Jie net nežino pagrindinių koncepcijų ir autorių. Vis dėlto dabar naujųjų medijų vartojimo lygis gana didelis, tačiau tai nevirsta įdomia ir inovatyvia jų vartotojų kultūra, programine įranga, sąsajomis ir pan. dėl paprasčiausio fakto, kad šie „artefaktai" kyla iš bendro visuomenės kultūros lygio. Šio darbo neatliks kompiuteriai ar mobilūs telefonai. *Technokultūra* priklauso nuo bendro intelektualinio angažuotumo lygio. *Technocinizmo* šiuo atveju nepakanka, nes jis išsisemia savyje, nepasiekdamas valdžios struktūrų, kurias timpčioja.

VM: Senos ir naujos medijos. Ar šis skaidymas dar vis galioja? O gal mes atnaujiname visas senas medijas naujomis?

GL: Nekartokime Bolterio ir Grusino „remediacijos" debatų. Aš tvirtai esu įsitikinęs, kad „skaitmena" įsiskverbs į visas kūrybinės išraiškos formas, įskaitant tapybą ir skulptūrą: kompiuteris čia yra idealus antrinis (tyrimo) įrankis. Mes esame liudininkai neįtikėtinų pokyčių, pavyzdžiui, drabužių dizaine, kurį galima apibūdinti kaip tradicinę profesiją, stebėtinai puikiai pritaikančią informacijos ir komunikacijos technologijas. Kompiuterių diegimas įvairiose visuomenės srityse toks greitas, kad būtų kvaila užduoti šį klausimą programuotojams ar net medijų teoretikams.

Vienas ryškus dalykas yra konservatyvus posūkis naujosiose medijose, nes egzistuoja poreikis konsoliduotis. Iš kitos pusės, senosios medijos greitai išmoksta integruoti kompiuterius – pavyzdžiui, mes net nepastebėjome, kad taip vadinama „autentiška" XVIII a. opera yra pilnai režisuojama kompiuterių. Tad turime būti atsargūs prieš išmesdami senąsias medijas ir puldami garbinti naująsias. Dar vienas probleminis klausimas – tai naujųjų medijų meno kaip meno formos legitimavimas. Senosios medijos kovoja prieš naująsias instituciniu lygiu ir ši kova vis intensyvėja. Senosios medijos veikiausiai laimės šią kovą, ir tai kai ką pasako apie tikrąjį visuomenės inovacijų poreikį.

<...>

Daugiau www.balsas.cc.

Kaip pakliūti į „Playboy" ir neapsinuoginti

Valentinas Klimašauskas

Ar jūsų asmeninės skaitymo praktikos[1] yra tolygios asmeninei radijai su asmeniniu balsu jūsų galvoje? Pavyzdžiui, legendinis kanadiečių kompozitorius Glennas Gouldas kurdavo muzikinius kūrinius dėliodamas, diriguodamas skaitančiųjų aktorių balsus. Arba jo galvoje dėliodavosi muzikinės-literatūrinės kompozicijos vien besiklausant aplinkinių žmonių pokalbių degalinės kavinėje[2]. Bet grįžkime prie vidinio skaitymo. Kokios yra jūsų skaitymo praktikos? Ar (reakcingai grįžtant prie to, kad tikriausiai vienaip ar kitaip priklausote, priklausėte ar priklausysite MTV (priklausomai nuo konteksto, tikriausiai mtv.lt) kartai) vis dar galite perskaityti knygą nuo pradžios iki galo linijine tvarka? O straipsnį? O *haiku* poemą?

Man visada buvo įdomu, ko tikėjosi iš savo skaitytojo Danielis Bellas, kuris taip pradeda savo beveik penkių šimtų puslapių „Kapitalizmo kultūrinius prieštaravimus":

„Nuostabusis eruditas Samuelis Johnsonas teigė, kad nė vienas sveikai protaujantis žmogus niekada neskaito knygos nuo pradžios iki pabaigos. Jis pats greitai peržvelgdavo puslapius ir perskaitydavo tik ji dominančias vietas, visa kita praleisdamas."

Tačiau Samuelis Johnsonas gyveno aštuonioliktame amžiuje, o mes gyvename amžiuje, kuriame ne tik esame apsupti tekstų (nemanau, kad esu vienintelis, kuris kasdien pabunda nuo mirksinčios tekstinės žinutės „alarm!" telefono ekrane), bet ir esame viliojami tekstinių ryšių, jungčių, *hiperlinkų*. Veik kiekvieną kartą, norėdamas internete susižinoti, kaip užsirišti kaklaraištį, nepajuntu, kaip atsiduriu ir svetainėse, kurios aiškina, kodėl www.secondlife.com yra mažiau virtualus nei pirmasis gyvenimas, kodėl Lenkijos gyventojui, kuris siūlė laiko neturintiems katalikams nuodėmes išpažinti internetu, „gresia rimti nemalonumai", arba, ar gyvendami be Baudrillard'o mes tikrai gyvename post'Baudrillard'inėje visuomenėje.

Tinkliškumas nėra vien skaitymo praktika – tai tapo ir rašymo praktika. Tinklo, literatūrinės, lyčių, post-kolonializmo ir kitų kritinių teorijų suklestėjimo laikais pradėdamas nuo pirmos abėcėlės raidės negali sau leisti nepaminėti ir visų kitų. Norėdamas keliauti į praeitį, visų pirma privalai nukeliauti į ateitį, juk būtent ateityje bus sukurta laiko mašina, kuri jus nugabens į praeitį. Kai visa apsivertė aukštyn kojomis (kairieji dažnai būna dešiniesni už dešiniuosius ir atvirkščiai, tačiau niekada nebūna mažiau reakcingesni) norėčiau[3] panašiai reakcingai[4] pabaigti pradžia, o pradėti pabaiga. Tačiau nėra svarbu, kas yra pradžia ar pabaiga, daug svarbiau yra tai, ar Balsas.cc, kaip tinklo kultūros žurnalas (o kultūra visada yra tinkliška) jus įtrauks ir nepasirodys tik dar vienas virtualaus kaimo getas, cituojant žmogų, su kuriuo simbolinis interviu pradėjo Balso.cc veiklą. Nors jame nerasite instrukcijų, kaip užsirišti kaklaraištį. Velniop (kur tai yra? www.secondlife.com ar normalybėje?) kaklaraištčius! Verčiau sužinokite kaip dalyvauti tinkle, ką daryti su telefone rastomis SMS žinutėmis, kaip pagerinti ar pabloginti savo *blogą*, ką atsakyti „Playboy" interviu arba kaip ten pakliūti neapsinuoginant. Jeigu norėsite – net ir su kaklaraiščiu.

[1] „I don't play music, I present my listening practice" – avatarės balsu skambėjo Dariaus Mikšio žodžiai resonance.fm radijo eteryje. „Aš negroju muzikos, aš pristatau savo skaitymo praktikas", www.radiogallery.org, žiūrėti: *Raimundas Malašauskas*.

[2] Žiūrėkite filmą „33 trumpi pasakojimai apie Glenn Gloud".

[3] *norėčiau* šiuo atveju galėtų būti pakeista į *geisčiau* kaip dviguba nuoroda į tai, kad kritinei medijų kultūrai trūksta geismo (nors ji gali bet kada užtrokšti nuo ekshibicionizmo), ir į Virginijaus Kinčinaičio tekstą „Žiūrėti, geisti, fotografuoti" e-knygoje „Interpretacijos: Postmodernizmas, vizualinė kultūra, dailė".

[4] Konstantin Kastrissianakis: „Jei tiesa yra tai, kad šiandieną mes gyvename simultaniškumo eroje, erdvėje, kurioje viskas yra šiuolaikiška, ar mes galime naudoti terminus ‚konservatyvu' ir ‚regresyvu', ar turėtume juos visai atmesti kaip nereikalingus?" Bruno Latour: „Šiandieną kiekvienas yra reakcionieriškas".

(Iš: http://www.re-public.gr/en/?-p=129*%3Chttp://www.re-public.gr/en/?-p=129)

ESĖ: SMS: PASTABOS APIE MIKROPROZĄ
RAŠO: JEKATERINA LAVRINEC 2005 09 05 @ 08:43:01
TEMA: KOMUNIKACIJA, KASDIENYBĖ, TEKSTAS

Vienas pažįstamas kadaise nusipirko dėvėtą mobilų telefoną. Telefone jis rado nei daug nei mažai: meilės romaną SMS žinučių pavidalu (kažką panašaus į „Chazarų žodyno" moteriškąją versiją). Žinučių turinys bylojo, jog telefonas priklausė merginai, o romanas vystėsi audringai. Taip dėvėto daikto šeimininkas virto anonimiškų autorių sukurto romano skaitytoju. Deja, daiktai, sykį pradėję kelionę po rankas, pas vieną savininką ilgai neužsibūna. Dėkingas romano skaitytojas buvo apvogtas – ir telefonas, kartu su romanu, nukeliavo toliau.

Tapęs įprasta komunikacijos priemone, „bendravimo protezu", be kurio jau sunkiai įsivaizduojame save ir kitus, mobilusis telefonas į momentinės komunikacijos sritį įtraukė platų spektrą literatūrinių formų ir žanrų, kurie savo ruožtu pradeda mutuoti, prisitaikydami prie naujos medijos. Minėtas SMS-romanas yra tik viena iš daugelio šios medijos inicijuotų tekstinių formų. Jis susiklostė stichiškai, dviejų žmonių komunikacijos metu, ir tik pašalinio žvilgsnis atskleidė, kad kunkuliuojantys jausmai telpa į tradicinio literatūrinio žanro rėmus. Mat pašalinis žvilgsnis ištraukia frazes iš konkretaus konteksto gyvenime įžvelgdamas literatūrą.

Naujų medijų įtakoje besiformuojantys žanrai turi savo pirmtakų, tačiau perkelti į konkrečios medijos sritį, tradiciniai žanrai įgauna naują specifiką, susijusią, pavyzdžiui, su ribotu ženklų skaičiumi, lemiančiu stambių tekstinių formų fragmentavimąsi. Literatūrinės miniatiūros rėmai, į kuriuos nevalingai įspraudžiami SMS autoriai, skatina kuo tikslesnių žodžių parinkimą, siekiant perteikti dar šiltą įspūdį. Nieko nuostabaus, kad tokiomis aplinkybėmis atsirandantys tekstai dažnokai primena A. Bloko eilėraščio „Naktis. Gatvė. Žibintas. Vaistinė" pirmąją eilutę.

Momentinio įspūdžių, aplinkinių įvykių, idėjų fiksavimo galimybė – tai dar viena šios literatūrinės terpės charakteristika. Gyvenimiškas kontinuumas paverčiamas tekstinių kadrų serija arba autobiografiniu tekstiniu komiksu. Šiame kontekste įdomi tinklalapio unphotographable.com idėja: tai archyvas, skirtas nenufotografuotų epizodų aprašymui. Nuolatinė besikeičiančio pasaulio artikuliacija skatina specifinį dėmesį kasdienių įvykių srautui, iš kurio SMS žinučių autoriai ištraukia įdomesnius epizodus, paversdami juos keliais žodžiais mobiliojo telefono ekrane. Išsaugoti telefono atmintyje jie galėtų vėliau tapti prisiminimų koncentratu – tačiau kaupiantis SMS-tekstams tenka juos nuolat negailestingai naikinti, atlaisvinant vietą naujiems (kad ir kiek telefono atminties būtų skirta trumposioms žinutėms, jos visada trūks). Šį „mobilios literatūros" trumpalaikiškumo aspektą sustiprina dar ir tai, kad inspiruoti naujovių siekimo esame linkę telefonų aparatus keisti dažniau, nei jie susidėvi.

<...>

Kitas literatūrinių formų mutaciją lemiantis ypatumas – galimybė žaibiškai perteikti turinį ir sulaukti atsakymo. Į dialogo erdvę patalpintos literatūrinės formos įgauna interaktyvumo. Papasakotas kitam įvykis neretai skatina tolimesnį susirašinėjimą, kurio metu modeliuojami galimi aprašytos situacijos vystimosi scenarijai. Sąveikos su kitu metu gali pasikeisti aprašyto įvykio interpretacijos, o taip pat ir santykiai tarp susirašinėjančių žmonių. „Santykių aiškinimasis" pasitelkiant įvairias medijas mūsų dienomis yra paplitęs reiškinys, turintis tiek privalumų, tiek trūkumų, o kartais įgaunantis ir buitinio grotesko pavidalą. Dar daugiau, dialogo peripetijos nemaža dalimi priklauso nuo pasirinktos komunikacinės terpės (ar tai yra el. laiškai, ar SMS žinutės ar balandžių paštas).

Įvardytų charakteristikų (galimybė momentaliai fiksuoti ir perteikti įspūdžius, idėjas ir t.t., pasitelkiant ribotą ženklų skaičių ir įsitraukiant į dialogą) sukurtoje terpėje egzistuojantis žanrų ir formų margumas menkai pasiduoda klasifikavimui. Tad paminėsime tik kai kuriuos tipus, prablaškydami skaitytoją SMS dokumentika (rūpinantis skaitytoją patogumu, cituojamus tekstus teko pagrįžinti diakritika, kuri, kaip žinia, siunčiant žinutes naudojama nedažnai).

<...>

- *Ieškojau prancūzų žodyno. Mažo. Su būtiniausiais žodžiais. Radau. Atsiverčiau. Skaičiau. Referentas, prostitutė, proklamacija. Nepirkau.*
- *Bjaurybės studentai manęs nepalaukė, todėl dabar jų kurį laiką nekęsiu.*
- *bet aš gi tik šiandien supratau, kad praeitis ir ateitis neegzistuoja.*
- *vakaras buvo sunkus. Ir dar telefe trūksta pusės detalių.*

<...>

Periodiškas glaustų formuluočių naudojimas suteikia mūsų komunikacijos gestams automatiškumo. Daugelyje mobiliųjų telefonų egzistuojantys šabloninių frazių rinkiniai sudaro konfigūracijas, kurios skiriasi priklausomai nuo telefono modelio, ir leidžia kurti hipotetinį idealaus vieno ar kito modelio šeimininko įvaizdį. Vienų telefonų tekstiniai šablonai skirti darbo ir šeimos sferai, kitų – romantiškai nuotaikai užkurti: „Ar Jums geriau?", „Ar žinote, kad aš Jūsų pasiilgau?", „Jūs vėl mane apgavote!", „Kur Jūs?", „Pažaisim po darbo?", „Kautis dėl Jūsų – žygdarbis, bet ar bus man atlyginta?", „O, atiduokite man mano širdį ir leiskite ramiai miegoti naktimis!", „Su kiekvienu SMS aš vis labiau Jus įsimyliu!" ir t.t.[i]

Tarp plataus spektro įvairiausių paslaugų, išvaduojančių mobiliųjų telefonų šeimininkus iš gilios kūrybinės krizės, pasirodo, egzistuoja SMS tekstų rinkiniai, kurių pratarmėje tvirtinama: „Rašykite ir skaitykite meilės SMS ir Jūs sutaupysite laiko arba puikiai įsisprausite tarp daugybės užimto žmogaus reikalų. Rašykite SMS ir neliksite nepastebėti"[ii]. Laiko stokos ir užimtumo įvaizdžiu, kurio fone teikiamos įvairios laiko taupymo paslaugos, dažnokai naudojamasi reklamose. Tačiau perkeltas į nedalykinio bendravimo sritį, „laiko taupymo" argumentas atrodo įtartinai. Nemažiau nustebina ir siūlomas eiliuotų tekstų rinkinys, kuriame randame štai tokių istorijų:

„Skamba telefonas – ieškai Tu manęs?
Pokalbis mūs trumpas problemas išspręs.
Bet kaltės ieškoki ne telefonu,
O giliai krūtinėj tarp dviejų širdžių."[iii]

Arba (ryžtingai išlaikant eiliuotą formą):

„Aš svajojau pasivaikščiot
Seno miesto aikštėm,
Kur po baltu skėčiu Tu vedi mane.
Tu kvailai atsisakei,
Bet nieko tai nereiškia…
Pasivaikščiosiu po medžiais vėl viena."[iv]

Tokios replikos sukuria romantinio, į tragizmą linkusio personažo įvaizdį, su kuriuo siūloma susitapatinti minėtos brošiūros vartotojoms. Panašią produkciją laikydami stebinančia anomalija, grįžkime prie spontaniškai gimstančios mikroprozos. Kol esame įsitraukę į gyvos komunikacijos procesą, atsakinėdami į vieną po kitos ateinančias žinutes, nesuvokiame savęs kaip autorių. Tačiau neveltui tyrinėtojai vis dažniau vartoja „naiviojo rašymo" sąvoką siekdami nusakyti šiuolaikinę tekstų produkavimo situaciją, kai spontaniškai atsirandančių (ir netrukus išnykstančių) tekstų autoriai nėra profesionalūs rašytojai, o jų kūriniai didele dalimi yra autobiografinio pobūdžio. Nesąmoningai dieną po dienos masiškai produkuojame trapius, lengvai ištrinamus tekstus – kol vieną dieną nepametame savo komunikacijos protezo, kuriame pašalinio skaitytojo žvilgsnis aptiks mikroprozos antologiją.

[i] Versta iš rusų kalbos. Būtų įdomu sugretinti su šablonais, siūlomais analogiško modelio (LG B1300) naudotojams Lietuvoje.
[ii] N. Laukavičienė-Širvinskaitė. *Meilės SMS*. Kaunas: Rodiklis, 2003.
[iii] *op. cit.*, p. 138.
[iv] *op. cit.*, p. 94.

LINIJĄ SUDARO BEGALINIS TAŠKŲ SKAIČIUS, PLOKŠTUMĄ – BEGALINIS LINIJŲ SKAIČIUS, KNYGĄ – BEGALINIS PLOKŠTUMŲ SKAIČIUS, INTERNETĄ – BEGALINIS KNYGŲ SKAIČIUS...[1]

LINA MICHELKEVIČĖ

Savąjį „Balso“ pažintinį taką formuoju paklusdama neribotos semiozės idėjai: ji skelbia, kad kiekvienos reprezentacijos reikšmė tegali būti kita reprezentacija ir taip iki begalybės, – interpretuodami ženklo reikšmes esame nuolat perkeliami prie kitų ženklų, kurių interpretavimas savo ruožtu praskaidrina ankstesniuosius ir veda tolyn, vėl prie kitų ženklų, kitų tekstų. Panašiai su ženklais ir reikšmėmis elgiasi enciklopedijos ir koncepcijų žemėlapiai, nepabaigiamai lipdantys žinias apie pasaulį į linijas, mezginius, pynes.
Dabar esu tokios enciklopedijos skaitytoja.
Visose istorijose, kurios tik yra skaitomos, žiūrimos ar klausomos, [tekste] iškilimas atlieka tam tikrą vaidmenį. Žiūrovas/skaitytojas/klausytojas dalyvauja duotos visatos įsivaizdavimo bendraautorystėje. Autorius niekada neturi šimtaprocentinės kontrolės žaidėjo patirčiai.[2] >>

A: Aš asmeniškai stengiuosi paimtą knygą perskaityti nuo pradžios iki pabaigos. Na, bet, žinoma, tai negalioja enciklopedijoms, moksliniams žurnalams ir t.t. Skaitant ieškau informacijos, įkvėpimo ar šiaip bandau atitrūkti. Nors ir reklaminiai skelbimai yra skaitymas.
N: O kas yra neskaitymas? Aš einu gatve ir matau, kad važiuoja 26 autobusas – aš skaitau, kaip ir restorano meniu.[3] >>
Viešoji erdvė post-urbanistiniame mieste nuosekliai transformuojasi. Vieni ant suoliukų skaito knygas, kiti atsivertę *laptop*us rašo *email*us. Kas sakė, kad knyga mirė – dabar sėdint ant suolelio galima iš knygos su procesoriumi siuntinėti meilės laiškus. Virš ekrano įtaisyta *webkamera* fiksuoja mano veido raumenų judesius, vizualizuoja mintis ir perduoda jas į *live camais* aprūpintus tinklalapius. Ji *streamina* mano vaizdą ir mano tipografinę kultūrą bandančią prisiminti rašyseną, pavirtusią tik klavišų deriniais.[4] >>

Šiandien aš studijuoju Helsinkyje, tačiau ar čia išties šalčiau nei kitur, lyginu žvelgdamas į snieguotą Vilniaus katedros aikštę pro elektronines kameras, o nieko neįtariančius Gedimino prospekto praeivius lyginu su praeiviais Times Square ar su klientais Tokijo suši parduotuvėje. Vakar naudodamas *Google Earth* ieškojau mėgiamiausio Woody Alleno suolelio Niujorke, nuo kurio jis žvelgia į Manheteną filmuose „Manhetenas“ ar „Annie Hall“.[5] >>

„Baigės filmas ir aš sėdėjau be žodžių lyg tai kažkas baigėsi per greitai. Aš supratau, tai ta pati dvasia, kai prie televizijos bokšto stovi vienui vienas prieš tanką [...]“ ash visada priesh tv taip jauciuos.[6] >>

Apklausos tipiškai parodo, kad nors tam tikra dalis publikos jaučia, kad žiniasklaida gali prisidėti prie kitų žmonių įtraukimo į antivisuomeninį elgesį, beveik nė vienas niekada nėra teigęs, kad jis pats buvo paveiktas tokiu būdu. <...> Pavyzdžiui, George'as Gerbneris ir jo kolegos rašo apie „sunkius“ televizijos žiūrovus, tarsi šios žiniasklaidos priemonės vartojimas turi būtinai turėti priešingą poveikį jų intelekto svarumui. Tokie žmonės įvardijami kaip neturintys atsirinkimo ar kritinių įgūdžių, o jų įpročiai aiškiai priešinami mėgstamoms veikloms: „Dauguma žiūrovų televizorių žiūri tam tikru laiku ir arba nežino, ką pamatys jį įsijungę, arba seka tam tikras įsigalėjusias rutinas, užuot pasirinkdami kiekvieną programą taip, kaip pasirinktų knygą, filmą ar straipsnį“.[7] >>

Pastaruosius 3500 metų Vakarų pasaulyje medijų – nesvarbu, kalbos, rašto, spaudos, fotografijos, radijo ar televizijos – poveikis socialinių stebėtojų buvo sistemingai praleistas pro akis. <...> visos medijos nuo fonetinio alfabeto iki kompiuterio yra žmogaus tęsiniai, kurie sukelia jame esminius bei ilgalaikius pokyčius ir keičia jo apliną.[8] >>

Iš kitų visuomeninio sąryšio mechanizmų – pavyzdžiui, prekybinių mainų, darbo pasidalinimo, politikos, sekso arba smurto – medijos išsiskiria savo simboliniu charakteriu.[9] >>

Trys veiklos rūšys, aiškiai atskirtos XIX amžiuje – darbas, politika ir menas – dabar integruotos viename požiūryje, kuris yra centrinis kiekvieno produktyvaus proceso atžvilgiu. Norint dirbti, užsiimti politika ar kurti vaizdinius dabar reikia mišrios kompetencijos. Tai reiškia, jog visi mes esame darbininkai-menininkai-aktyvistai, bet taip pat reiškia, kad kovotojo bei menininko figūros yra peržengtos ir kad tokia kompetencija formuojama tik bendrojoje erdvėje, t.y., kolektyvinio intelekto erdvėje.[10] >>

Manau, kad su kolektyvinės kūrybinės laboratorijos (tiek realios, tiek virtualios) sąvokos pagalba galima labai sėkmingai įgyvendinti sinergijos principą. Pagal tą principą keli kūrybingi žmonės, dirbdami kartu, gali sukurti kažką įspūdingesnio, pasiekti geresnių rezultatų, nei jei dirbtų atskirai ir jų darbai būtų tiesiog susumuoti. Visi laboratorijos subjektai (dalyviai) yra visiškai lygiaverčiai ir visi sprendimai priimami konsensuso būdu, t.y. kiekvienas sprendimas atspindi visu dalyvių nuomonę.[11] >>

Net ir bendraudamas su kitu žmogumi perimi jo vidinio elgesio algoritmus. Pamenu, kai prie mūsų prisijungdavo kaimyno pusbrolis mikčius, mes visi mikčiodavome dar porą savaičių. Kažkuriuo metu netgi tapo madinga pakibti ant „o“ raidės ir žodis „obuolys“ buvo tariamas iki 5 sekundžių. „Lomonosovo“ niekas neištardavo (kodėl mes jį minėdavome?), nors jei ir ištartų, mažai kas suprastų. Vieno asmens netobulumai ir trūkumai aplinkinius atpalaiduoja, ir mes ištisas valandas mikčiodavome o-o-o-o , nors tuo metu dar nebuvo moteriškų žurnalų su trigubais O ant viršelių.[12] >>

B. Januševičius taip pat negailestingai elgiasi ir su savo eilėraščiais – tarsi perkuria seniau spausdintuosius iš naujo (ir dažniausiai ši interpretacija būna ne tik grafinė). Taip atspindima apskritai autoriaus poezijoje aptinkama pasaulėžiūra – savotiškas anarchizmas ir normų nepaisymas, susijęs su fluxus bei dadaizmu, kurio mikčiojantį kalbėjimą pasitelkiant rėžiamas net ir socialinės kritikos pjūvis. Kad ir eilėraštyje apie korupciją: "kiek sakyk /kiek sakyk /sakyk kiek/ sakyk kiek/ dar liko/ sasiskų stalčiuje".[13] >>

Knyga man kaip – kaip žiežirba į variklį. Skaitant ją, būriais apspinta mintys, įkvėpimas, rikiuojasi planai, vyksta savęs peržiūra. Kuo geresnė knyga – tuo ryškesnis visas šis procesas, tuo daugiau signalinių lempučių užsidega smegenyse.[14] >>

Nepuoselėk mašinai neapykantos – tapk mašina.[15] >>

Nuo šio momento Tinklo bastūnas virsta dvilypės prigimties būtybe, *kentauru*, rašančiu skaitytoju. Judėdamas virtualioje erdvėje, jis palieka pėdsakus (kaip filmo „Memento“ veikėjas, padengiantis tekstu visus įmanomus paviršius) – juk Tinkle yra daugybė vietų realizuoti savo kūrybingumui, dauginant tekstus, vizualinę ir garsinę informaciją.[16] >>

Tai koks tuomet tas lietuviškas blogerio veidas? <...>Pirmiausia, jis vardu *qemm* – besislepiantis po *nicku* ir, kaip senais gerais *mirc'o* laikais, pažįstantis visus internete, bet vargiai realiame gyvenime. Tai aktyvus ir kantrus blogeris, kiekvieną dieną papildantis 1-2 įrašais – apie tai, kaip gamina sumuštinius, augina savo vaikus, išbando ar svajoja apie kokius nors naujus technologinius dalykėlius ir pan. Jam nesvetimas gyvos kalbos jausmas – šaunių keiksmažodžių, anglicizmų, rusicizmų ir Vilniaus gatvės šnektos mišinys. Prisistato kaip „reklamos auka. Geras consumeris. Vidutiniškai piktas, bet užtat geras žmogus“.[17] >>

Nepaisant nesuskaičiuojamų mėginimų pavaizduoti *blogus* kaip alternatyvą populiariajai žiniasklaidai, jie dažnai yra (daug tiksliau) apibūdinami kaip „grįžtamojo ryšio kanalai“.[18] >>

2006.01.26 svetainės omni.lt dienos klausimas buvo „Kokias senovines ryšio priemones vis dar naudojate?“ ir atsakymo variantai:

1. Rašote tikrus laiškus (bet ne kalėdinius ir kitokius sveikinimus);
2. Pakviečiate ką nors, mesdami akmenuką į langą;
3. Švilpiate, norėdami sustabdyti pažįstamą;
4. Prašote žodžiu perduoti kam nors naujieną;
5. Nieko nebenaudojate.

Štai kokių senoviškų ryšio priemonių esama. O kur signalo perdavimas laužo dūmais?[19] >>

„Rašykite ir skaitykite meilės SMS ir Jūs sutaupysite laiko arba puikiai įsisprausite tarp daugybės užimto žmogaus reikalų. Rašykite SMS ir neliksite nepastebėti“.[20] >>

Ankstesnį kompiuterių eros vaizdinį – VR vartotojas, keliaujantis virtualia erdve – pakeitė naujas: būtybė, tikrinanti savo el. paštą ar skambinanti iš savo delninio kompiuterio su integruotu mobiliu telefonu, būdama oro uoste, gatvėje, automobilyje ar, tiesą sakant, bet kurioje pasaulio vietoje.[21] >>

Globalizacijos ir lokalizacijos kriterijumi tampa mobilumas. Neturintys galimybių būti mobiliais lokalizuojami per prievartą ir negali būti laikomi tokiais pat „globalaus pasaulio“ piliečiais, kaip tie, kurie per mobilumą integruoti į „globalaus pasaulio“ tinklą. <...> Kad ir kaip tai būtų paradoksalu, kartais menkesnis atviro įtinklinimo laipsnis liudija ne menkesnį dalyvavimą e.mieste, bet priešingai, didesnę galimybę kurti jo formas.[22] >>

Miesto ritmų žemėlapis – nuo ofisų dangoraižių ir prekybos centrų, hamakais kybančių elektros šviesų poilsio rajonų, tarsi „nesamų“ paribio zonų – troleibuse nr. 0 skleisis persidengiančiose keliaujančios garso saunos ir judančios miesto panoramos patirtyse. <...> Muzikinio stiliaus amplitudė – nuo gyvų gamtos garsų iki elektroninių dažnių architektūros – priklauso nuo to, kuria zona troleibusas juda. Maršrutas sukurtas siekiant apibendrinti aplinką, muziką/garsą, žmones.[23] >>

Vieni kompozitoriai naudoja „naujas“ <...> muzikinės kalbos formas, tokias kaip realaus laiko elektroninių garso efektų procesoriai ir vaizdo takeliai, tikslingai ir sąmoningai, tačiau kiti daro tai, atrodo, ne iki galo suvokdami, kokią (ne)naudą šios kūrybinės priemonės atneš galutiniam rezultatui. Tokiu atveju naujų technologijų panaudojimas tampa savitikslis, lyg duoklė savotiškai eksperimentavimo madai, o tai neišvengiamai atsispindi pačiame kūrinyje, kuriame ne vietoje ir ne laiku panaudotos skaitmeninės medijos tampa akivaizdžiu svetimkūniu, nieko nepridėdamos prie kūrinio svorio.[24] >>

Vienas dalykas, kuris įvyks, kuomet naujųjų medijų menas bus galiausiai integruotas į bendrąją meno sceną – technologijos nebebus dėmesio centras, jos tebus priemonė. Bet aš vis dėlto manau, kad svarbu išnaudoti galimybę kritikuoti arba permąstyti, kaip technologijos įtakoja mūsų gyvenimus, kultūrą ir meno sceną.[25] >>

Kartais atrodo, kad šiuolaikiniame mene tiek daug komentavimo praktikos todėl, kad savo komentaro ir kritinės refleksijos funkcijos nebeatlieka kritika, pati degradavusi iki nesibaigiančio klišių ir tuščiavidurių sąvokų reprodukavimo, tad kritikų vaidmenį perima patys menininkai.[26] >>

Tokį pasaulio suvokimą sąlyginai būtų galima pavadinti „filologine identifikacija“ – generuojančia ir be perstojo dauginančia prasmes gyvenimo juodraštyje, kuriame *„teks dabar viską skaityti nuo pradžių / sustojant ties kai kuriais gabalais / taisyti pildyti braukti“*.[27] >>

Mes nuolat skaitome, tik ar tai pripažįstame?[28] >>

[1] Borgesą cituojantis ir perfrazuojantis Valentinas Klimašauskas <Borgesas apie Paris Hilton (ir internetą)>
[2] klaas kuitenbrouwer <interaktyvus ir besirandantis naratyvas>
[3] vytautas michelkevičius <remiksuoti, rašyti, publikuoti: lietuviškos patirtys Amazon.com>
[4] vytautas michelkevičius <įvadas į „Balsą“: apie rašymą, nomadizmą ir post-urbanistinį miestą>
[5] valentinas klimašauskas <dr. Virilio arba kaip išmokau nesijaudinti ir mylėti informacinę bombą. Pirma dalis>
[6] komentaras Ievos Jusionytės straipsniui <ritualinio ir interpretatyvaus kino perskyra: lietuviški eksperimentai>
[7] davidi gauntlett <10 trūkumų „žiniasklaidos poveikių“ modelyje>
[8] Žurnalo PLAYBOY interviu su Marshallu McLuhanu (1 d.)
[9] harmut winkler <šešios tezės apie medijas (1 d.)>
[10] matteo pasquinelli <radikaliosios mašinos prieš technoimperiją>
[11] vytautas michelkevičius <diskusija: laboratorija kaip edukacinės ir kūrybinės dirbtuvės>
[12] valentinas klimašauskas <Borgesas apie Paris Hilton (ir internetą)>
[13] gabrielė labanauskaitė <„0+6“ arba kas lieka iš B. Januševičiaus poezijos po pokalbio su F. Thürlemannu>
[14] eglė rindzevičiūtė <demokratinės mašinos mechanizmai ir metaforos: kibernetika ir kultūros valdymas Lietuvoje>
[15] matteo pasquinelli <radikaliosios mašinos prieš technoimperiją>
[16] jekaterina lavrinec <tinklo bastūnai: savęs reprezentacija, sambūvis, bendrumo afektas (1 d.)>
[17] vytautas michelkevičius <ar yra Lietuvoje blogų ir blogerių: apžvelgiant pirmąją koferenciją>
[18] geert lovink <„blogai“ – internetinis cinizmas (1 d.)>
[19] vytautas michelkevičius <„Balso“ balsai 2006-2007>
[20] pėdsakas <SMS: pastabos apie mikroprozą>
[21] lev manovich <augmentuotos erdvės poetika: mokantis iš „Prada“ (1 d.)>
[22] nerijus milerius <e. miestas ir e. miestiečiai>
[23] informatorė <PB8 įgarsintas Troleibusas Nr. 0 kviečia į kelionę Vilniaus erdvėmis ir joms dedikuotu kolektyviniu garso takeliu>
[24] jurij dobriakov <„Jauna muzika 2006“: įsivaizduojamosios muzikos įsikūnijimų spektras>
[25] vytautas michelkevičius <nestabilios meno formos ir medijų laboratorija Norvegijoje>
[26] jurij dobriakov <komentavimo metafizika iš kritinės perspektyvos>
[27] gabrielė labanauskaitė <„0+6“ arba kas lieka iš B. Januševičiaus poezijos po pokalbio su F. Thürlemannu>
[28] vytautas michelkevičius <remiksuoti, rašyti, publikuoti: lietuviškos patirtys Amazon.com>

BALSO GARSAI

TAUTVYDAS BAJARKEVIČIUS

„Share your voice – Add your comment“ („Pasidalink savo balsu – Parašyk komentarą“) – Maja Ratkje *blogo* komentarų eilutės pavadinimas (Maja Ratkje taip pat žinoma kaip vieno įspūdingiausių eksperimentinės elektronikos albumų „Voice“, kuriame naudojamas balsas, autorė). Tai galėtų būti *balsas.cc* bendruomenės raktažodis. Kitaip tariant, *balsas.cc* suteikia balsą.

Kiek pretenzingo, bet neįpareigojančio pavadinimo *neo-audio* skiltis jame tapo pastanga tuos neo, post ir t.t. etiketėms nepasiduodančius garsus artikuliuoti – nors ir iki šiol dar ne taip įvairiapusiškai, kaip norėtųsi. Kimo Cascones įžvalgos „Balse“ apie laptopų muziką ir jos suvokimą kalba apie tam tikros autonomijos siekį, būtiną kitokiems suvokimo įgūdžiams: „Atsižvelgiant į milžinišką kontrolės tinklą, kurį superkultūra įtempia virš įvairių kultūrinių industrijų, neverta kaltinti klausytojų dėl nesugebėjimo grįžti prie prarastų aktyvaus suvokimo modelių“. Taigi, klausimas gana paprastas: kodėl klausomės ir girdime būtent taip, o ne kitaip? Pakanka šį klausimą iškelti, kad tariamai „akivaizdūs“ garso ir muzikos „vartojimo įpročiai“ taptų akivaizdžiu stereotipu. O tai suteikia šiek tiek laisvės.

Atsiplėšiant nuo romantiškos ir taip pat tarsi akivaizdžios Tarkovskio Stalkerio minties, kad muzika labiausiai iš visų menų atsieta nuo tikrovės, mažiausiai paklūsta kalbai ir įžodinimui, galima kalbėti apie ją kaip kitokią kalbą, su kitokia vidinių ryšių ir santykių logika. Tegu ir sunkiau transkribuojama, sukeliančia subjektyvesnes patirtis, kuriomis ne taip paprasta dalintis, liudijančią apie mažiau artikuliuotus ir giliau įsišaknijusius polinkius. Netgi išprotėję technofetišistiniai monstrai, bombarduojantys akustinę realybę tokiomis garso masėmis, nuo kurių ima stigti oro, iš pradžių priimami kaip svetimas Kitas, pamažu tampa atpažįstami, perprantami. Nerimą keičia mėgavimasis, ironiškas atsitolinęs juokas arba nepakeliamas nuobodulys. Nekalbant jau apie tuos nekraštutinius atvejus, skleidžiančius garsyną, kurį vidury nakties nubudęs („nejvestas į kontekstą“) palaikytum sapnu.

Taigi *balsas* (ir *balsas.cc*) įžodina, o įžodinimas kartais leidžia lengviau dalintis patirtimis ar jas kurti. Garso skiltyje taip pat buvo siekiama tai daryti. Balso balsų vizija, žadanti šį tą keisti jame iškart po jo gimtadienio, galėtų išskleisti ir *audio* amplitudę. Skamba kaip kvietimas, ar ne?

Keletas galimų garsų *įbalsinimo* raktažodžių: garso menas, akustinės patirtys / aplinkos, sub-kultūros, šiuolaikinė muzika, elektroninė muzika, eksperimentinė muzika, post, digital, minimal ar tiesiog techno, post ar tiesiog industrial, microsound, idm, (post) noise, field recordings, glitch, interviu, apžvalgos, audio-dienoraščiai, radijas (tradicinis, internetinis, eksperimentinis, podcastai) garsovaizdžiai, istorijos (pradedant asmeniškomis, baigiant Bali salų muzikos istorijomis) ir kitaip toliau.

PASTABOS APIE SKAITYMO LABIRINTUS

JEKATERINA LAVRINEC / PĖDSAKAS

Paradoksaliu būdu daugelyje kultūrų labirintas buvo laikomas pasaulėtvarkos (o ne chaoso, painumo) modeliu. Ritualinis vaikščiojimas labirintu – tai pasaulio tvarkos nustatymas, atstatymas ir palaikymas. Ne veltui esama legendų apie vienuolius, kurie dieną ir naktį vaikščioja savo vienuolyno labirintais kam, tad palaikytų pasaulio egzistavimą: šiam ritualui nutrūkus, pasaulį ištiks pabaiga. Iš ritualinio statinio labirintas palaipsniui virsta dekoratyviniu karališkų sodų, rūmų, bažnyčių elementu[1].

Tuo tarpu įtakingas architektūros teoretikas Vincentas Scully graikų architektūros tapsmą mato kaip labirinto struktūrų abstrahavimąsi: tirpstant matomoms labirinto formoms (tokioms, kaip garsieji Kretos salos labirintai), jo ritualinės funkcijos įkomponuojamos į pastatų planavimą. Kolonos, sienos, kambariai, kiemeliai yra apčiuopiamos ir neapčiuopiamos ribos, kurios įformina mūsų judėjimą. Galiausiai, anot V. Scully, labirintas iš konkrečios architektūrinės formos virsta paties kūno judėjimo schema – būdu, kuriuo mes įsisaviname gyvenamąją erdvę, apeidami vienas, ir užsukdami į kitas vietas. Patvirtindamas šią tezę Michailas Jampolskij pasakoja, kaip iš Minotauro labirinto grįžęs Tesėjas atlieka ritualinį šokį, kurio figūros atkartoja praeito labirinto vingius: šokio judesiai rekonstruoja labirintą tam, kad vėl jį įveiktų, tuo būdu labirintas iš konkretaus architektūrinio objekto virsta simboline forma.

Nenuostabu, kad kalbant apie žmogaus judėjimą informaciniu srautu, labirinto metafora atrodo paranki, turint omenyje ne tiek pačios informacinės erdvės painumą[2], kiek informacijos atrankos būdą (kurį vadinu choreografija, pavyzdžiui, skaitymo choreografija). Poststruktūralistine dvasia galime teigti, kad judesys (rašymas, skaitymas, informacijos atranka) yra pirminis bet kokio kūrinio atžvilgiu: prasmės nėra iš anksto duotos, jos yra nuolatos atkuriamos ir perkuriamos skaitytojų, klausytojų, žiūrovų.

Žinia, dabartinėje situacijoje kūrėjas ir suvokėjas lengvai virsta savo „priešybe“ (pavyzdžiui, autorius virsta skaitytoju ir atvirkščiai). Informacijos vartotojas kaip *aktyvus interpretacijų kūrėjas* yra vienas pagrindinių *Balsas.cc* personažų. Jis pasirodo kaip:

- *medijų taktikas*, išnaudojantis medijų teikiamas galimybes, kurdamas alternatyvius informacinius srautus (VMS – Vilniaus medijų seminaro renginiai ir tekstai);
- alternatyvių miesto transporto maršrutų *iniciatorius* (PB8 įgarsintas Troleibusas Nr. 0);
- *medijų aktyvistas*, kritiškai analizuojantis blogų ir interneto 2.0 kultūrą (Geerto Lovinko tekstai: „Blogai“ – internetinis cinizmas“ ir „Notworking“ principas: kritinės interneto kultūros koncepcijos“);
- interaktyvių instaliacijų *dizaineris* (Julijono Urbono instaliacija „Pučiamųjų orkestras“);
- sąrašą galės pratęsti bet kuris *Balsas.cc* skaitytojas, kuriam šis medijų ir aktualios kultūros žurnalas palieka galimybę įrašyti į jį ir save patį: kaip sakė vienas iš Vilniaus medijų seminaro dalyvių, nori suprasti, kas yra (taktinės) medijos – išbandyk pats.

[1] Ypač savo labirintų motyvu garsi Prancūzijos Šartro katedra.
[2] Nors čia galėtume paminėti kiek naivoką „pasiklydusio internete“ žmogaus problemą, kurią pačios interneto eros pradžioje rimtu tonu svarstė teoretikai, dar nieko negirdėję apie informacijos architektūrą.

Pradedam. Pirmas testas. Šaltas ir racionalus. Spėkite, kada nuorodą www.balsas.cc *Google* paieška išmeta pirmu numeriu – įvedus *medijos*, *naujosios medijos* ar *senosios medijos?* Mūsų lūkesčiai dažnai gali prasilenkti su realybe, nes www.balsas.cc pirmą vietą užima įvedus paskutiniąją frazę.

BALSO PERSKAITYMO LABIRINTAS

Vytautas Michelkevičius

Jeigu būčiau hiperteksto poetas, savo labirintines keliones greičiausiai pradėčiau nuo George'o Landow „Hipertekstokokybės kriterijų". Tuomet efektyviausiai galėčiau pats pasiklysti skaitymo pasauliuose, bet padėčiau surasti kelią kitiems.

Jei ir būčiau rašytojas, ieškočiau atsakymo į tai, ar internete išvis įmanomas linijinis rašymo stilius, kuomet pradėjęs vieną teksto pabaigos sakinį netyčia nuklysčiau į jo pradžią ar bet kurią kitą atsitiktinę vietą.

Tuo tarpu mane žavi komentarų estetika, iš jos, matyt, ir gimė kitas projektas www.3xpozicija.lt, o Balsas.cc tuo pačiu žavus savo tylumu. Jei čia po tekstu atsiranda komentarų, jie pratęsia tekstą, bet niekuomet nepradeda diskusijų apie ryte pro langą regėtą mero *cadilacą* ar persirenginėjančios kaimynės krūtinės apimtį – geriausiu atveju, ar keiksmais apgyvendintą pasaulį – blogiausiu. Net jei ir pasigesčiau tokių intymių komentarų, ieškočiau jų kitur.

Turbūt tam, kad M. McLuhano malonumų pojūčių jutikliai taptų jautrūs, reikia nors kartą pabuvoti „Playboy" žurnale, kaip jis pats padarė duodamas interviu 1969-aisiais. Lietuviškai medijų guru www.balsas.cc prabilo, laimei, tik 2005-aisiais, kai suintensyvėjus medijų transliacijomis lietuviams pačiu laiku prireikė jo pasiklausti, kada medijos anestezuoja žmogaus sąmonę.

Aplenkdamas masinių komunikacijų keliamas ekstazes ir glostydamas Valentino Klimašausko eseistinus viražus tarp informacijos ir meno bombų pereičiau prie Anne'os Marie Schleiner aprašytų opozicijų tarp šiandienos ir praeities menininkų bei kuratorių. Kam masturbuotis savo studijoje, jei galima persirengus moterišku ego flirtuoti su virtualios bendruomenės nariais – tokias perspektyvas šiandienos menininkui žada kuratorė.

Deja, pabaigos horizonte nesimato: jei įsėdę į PB8 troleibuso maršrutą suksitės po Vilnių kilpomis, dar suspėsite vietinio medijų guru Skirmanto Valiulio paklausti apie jaunystėje patirtas aistras keliolikoje miesto kino teatrų, o jis jums tuo tarpu pasakos apie savo mėgstamiausius medijų perskaitymo būdus.

ESĖ: *DR. VIRILIO ARBA KAIP IŠMOKAU NESIJAUDINTI IR MYLĖTI INFORMACINĘ BOMBĄ. PIRMA DALIS*

RAŠO: *VALENTINAS KLIMAŠAUSKAS 2006 03 29 @ 16:52:35*

TEMA: *KOMUNIKACIJA, VIRTUALYBĖ, INFORMACINĖ KULTŪRA*

Dar nekvepėjo atgimimu, kai išgėręs kaimynas mėgdavo tyčiotis iš kito kaimyno fiziko susikonstruotos antenos.

– Kai tarnavau tarybinėje bazėje numeris trys skaičiai Murmanske, mūsų antenos matydavo visą Arkties vandenyną, aš budėdavau naktimis ir galėjau sukelti tokį aliarmą, nuo kurio būtų kilęs atominis karas,– kaip tikras termobranduolinis reaktorius griaudėjo balsas.

Fizikas į tai nereaguodavo. Galbūt bijojo, kad išgėręs kaimynas buvo provokuojantis informatorius, galbūt pats buvo informatorius ir laukė, kol girtas kaimynas išsiplepės ir išsiduos. Juk ne kiekvienas tuo metu galėjo iškelti anteną kelis metrus virš namo malūnsparnių bazės pakraštyje.

Tyla dar labiau siutindavo išgeriantį kaimyną.

– Manai, aš per kvailas su tavimi kalbėtis? – klausdavo kaimynas, kuris išties nepasižymėjo intelektu ir tuo metu ėjo sargo pareigas. Ir pridurdavo, – Jei būčiau buvęs psichas, senai visi būtume iškepę. Viskas buvo mano rankose.

Nežinau, apie ką girti kaimynai kalbasi Visagine, kuriame gyvena Ignalinos AE aptarnaujantis personalas, tačiau suprantu – prisiminus kad ir Kubos krizės pavyzdį, planeta buvo ir yra daug trapesnė nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio.

Šiandieną kelti antenos aukštai nereikia – užtenka gero internetinio ryšio. Vakar naktį praleidau klausydamasis A.Lukašenką (naująjį Il Duce arba *batką*, kaip jis to pats prašo) reklamuojančios baltarusių popgrupės klipą bei džiaugdamasis Lietuvos nacionalinio parko ir Ignalinos atominės elektrinės grožiu iš palydovo. Vienas pavojingiausių planetos statinių kompleksų iš kosmoso atrodo tikrai fotogeniškai ir visai nepavojingai. Nuostabus peizažas, teritorija juosiantys ežerai, šalia – nacionalinis parkas, artima giminystė su buvusia „broliška" Baltarusija. Turėtumėte būti tikras viešumo priešas, jei piktintumėtės, kad kiekvienas, turintis priėjimą prie interneto, teroristas arba, tarkime, Baltarusijos nepriklausomybės gynėjai nuo išorinių priešų, tokių kaip ES (kartu ir Lietuva), gali pasinaudoti šia informacija blogiems ketinimams, susijusiems su viena galingiausių atominių elektrinių visame pasaulyje.

Manoma, kad egzistuoja tik dvi *Google Earth* ir *Microsoft Virtual Earth* kritikų kategorijos: valstybinės agentūros, kurios sako, kad anksčiau minėtų paslaugų dėka žmonės mato per daug, ir vartotojai, kurie skundžiasi, kad mato per mažai. „Kiekvieno atvaizdo likimas yra padidinimas" – mėgsta kartoti Gastono Bachelard'o idėją Paulis Virilio. Nors abejojama, ar kada nors iš satelito padarytos fotografijos, arba tiksliau sakant, skanuoti vaizdai, bus matomi realiu laiku ir ar rezoliucija bus tokia gera, kad galėsime atpažinti žmones, pavyzdžiui, stebėti savo buvusios klasiokės kūno pasikeitimus Palangos ar Bora Bora paplūdimyje. Tačiau naujoji komercinių stebėjimo palydovų karta suteiks galimybę „suskaičiuoti, pavyzdžiui, šulinių dangčius Manhetene". Minėta naujoji stebėjimo palydovų karta savo darbą pradės jau šiemet, tuo tarpu šiandieninė *mapping* (teritorijų žymėjimo arba „žemėlapiavimo") technologija arba elektroninė kartografija tėra sulipdyti kelių metų senumo iš palydovo ar lėktuvo užfiksuoti vaizdai. Todėl Vilnius *Google Earth* vis dar yra savo „nekaltoje" istorinėje būsenoje – be skandalingų dangoraižių, Valdovų rūmų ir Turniškių skandalų, tačiau jau su pradėtu remontuoti Gedimino prospektu.

Neabejojama, kad šios programos yra itin populiarios ir turi begalę fanų ne tik būsimų teroristų tarpe. Beveik kas savaitę padaromas vis naujas atradimas. Pavyzdžiui, praėjusią savaitę ispanas mėgėjas astronomas Emilio Gonzálezas pasinaudojo *Google Earth* aptikdamas prieš tai nežinomą kraterį Čade.

Kaip jau tikriausiai pastebėjote, pasakodamas apie naująsias technologijas ir jų suteikimas galimybes, neapsisprendžiu, kaip elgtis. Ar būti entuziastingu ir pozityviu medijų aktyvistu, ar nervingai pasakoti apie naujųjų technologijų keliamas neurozes ir grėsmes mūsų ir kitų šalių demokratijai, ar pasakoti apie tam tikrų valstybių naudojamus gudrius filtrus (angl. smart filters) cenzūruojant tinklo svetaines ar paieškos sistemas. Tačiau aš ir nesiekiu apsispręsti, nes gyvename glokaliame (angl. *glocal*, šis naujadaras sukonstruotas iš dviejų sąvokų – *global* + *local* – *red.*) pasaulyje, kuriame priešybės sėkmingai koegzistuoja, nes po to, kai medijos užkariavo taip vadinamą tikrovę, priešybės ir kontraversijos yra pagrindinis medijų turinys, kuris kartu palaiko medijų gyvybingumą ir aktualumą.

Kibernetikos pradininkas Norbertas Wieneris dar 1948 metais (tais metais George'as Orwellas išspausdino patį pirmą *Big Brother* scenarijų – „1984") teigė, kad kibernetika yra komunikacijų ir kontrolės kūrinys. Kontrolė yra vienas pagrindinių kibernetinę erdvę nusakančių parametrų. Turbūt daugiausiai militaristinių terminų savo medijų kritikoje naudojantis Paulis Virilio mus nuolat perspėja apie dar Einšteino minėtą „informacijos bombą" bei apie vaizdinių avarijos (angl. visual crash) pasekmes mūsų kultūrai. Viena iš Paulio Virilio minimos vaizdinių avarijos priežasčių yra nuolatinis globalinis *tele-sekimas* (angl. tele-surveillance) ir *tele-dalyvavimas* (angl. tele-presence), kurie įgalina mus dalyvauti matant ir kartu būti matomiems vienu pasauliniu laiku. Taip pasiekiama realybės akceleracija, procesas, kuris vyksta tada, kai mes matome tą patį bet kurioje planetos vietoje vykstantį įvykį milijonuose planetos ekranų vienu metu, kai realybė yra konstruojama per nuolatinį matomumo konstravimą, nes tik tai, kas matoma, yra globalinės ekonomikos dalis, teigia Paulis Virilio cituodamas Bernard'ą Noelį:

„Komunikacija tampa rinka, kuri prekiauja tik tuo, kas yra matoma, nes įvaizdis yra vienintelis jos produktas. Per įvaizdžių prekybą komunikacijų visuomenė pasiekė tai, ko nesugebėjo pasiekti jokia autoritarinė ideologija: natūralaus kiekvieno žmogaus įjungimo į sistemą". Komunikacija negalima be amplifikacijos, ir tai puikiai įrodo populiarūs realybės šou, kurie tampa metų medijų įvykiais ir savo reitingais pralenkia visada populiarias krepšinio varžybas ar dailiojo čiuožimo pasirodymus.

Kuris iš mūsų nedalyvauja vaizdinių sistemoje, kai vaizdiniai užkariavo ne tik mūsų namų interjerus, bet ir miesto erdves, viešą transportą, jie egzistuoja ant pinigų ir banko kortelių, marškinėlių ir apatinio trikotažo, supermarketų krepšelių, neminint jau įprastų medijų? Net jei dauguma mūsų ir nesižavime lietuviškais realybės šou ar Eurovizijos konkursais, mes neišvengiamai dalyvaujame popkultūros vaizdinių diskurse, net ir jį ignoruodami bei kritikuodami, nes tai tampa itin svarbia įvairiausių medijų dėmesio dalimi, gyva mūsų savimonės ir kultūros istorija. Medijuoti įvykiai vis dažniau tampa svarbiausiais ir galbūt net vienintelėmis mūsų politinės ir kultūrinės tikrovės įvykiais.

Šiandien aš studijuoju Helsinkyje, tačiau ar čia išties šalčiau nei kitur, lyginu žvelgdamas į snieguotą Vilniaus katedros aikštę pro elektronines kameras, o nieko neįtariančius Gedimino prospekto praeivius lyginu su praeiviais Times Square ar su klientais Tokijo suši parduotuvėje. Vakar naudodamas *Google Earth* ieškojau mėgiamiausio Woody Alleno suolelio Niujorke, nuo kurio jis žvelgia į Manheteną filmuose „Manhetenas" ar „Annie Hall". Ar ant jo sėdėjo pats maestro, buvo neaišku, bet tai nėra problema. Svarbiau tai, kad tokiu būdu naujosios technologijos suardo linijinio laiko ir erdvės sampratą bei suteikia vizualinės informacijos apie pasaulį keliais pelės judesiais.

Pasauliniame telekomunikacijų tinkle tikrovė yra paversta skaitmenimis, o skaitmenys virsta tikrove. Kaip žinia, iškūnytos skaitmeninės mintys šviesos greičiu keliauja anglies pluošto optiniais kabeliais. Perkant internetu pinigai irgi tėra šviesos signalai, taigi šviesa yra šių dienų auksas, šių dienų priemonė apvogti banką neišeinant iš namų. Tačiau šviesos pinigų po pagalve nepaslėpsi, šviesa yra grynoji informacija, kaip sakė Marshallas McLuhanas, šviesa elektros energijos pavidalu ateina iš Ignalinos AE, nuo kurios ir pradėjau šį esė. Akinanti šviesa yra tai, kas pirmiausia pasklinda po atominio sprogimo, tačiau Einšteinas buvo teisus ir apie kitą mums gresiančią bombą – informacinę. Ji jau pasklidusi, ir net didžiausia elektroninių signalų žvalgybos ir informacijos apdorojimo sistema yra bėjėgė prieš informacijos perteklių.

Bet apie tai antroje dalyje.

STRAIPSNIAI: *E. MIESTAS IR E. MIESTIEČIAI*

RAŠO: *NERIJUS MILERIUS 2006 07 14 @ 19:25:05*

TEMA: *SOCIUMAS, TINKLO KULTŪRA*

Ilgą laiką miesto *topos* (sen.gr. – *vietovė*) aprašymai be vargo gulė į iš anksto paruoštas, nusistovėjusias ir abejonių nekeliančias lentynas. Pirma, miesto topologinis aprašymas būdavo nukreiptas į esamą miestų *topos*, esamas miestų struktūras ir jų istorinę genezę bei galimas pasekmes ateičiai. Antra, miesto topologija kurdavo neegzistuojančių miestų modelius – *utopijas*, proto ar vaizduotės galiomis peržengiančias esamą miestų būklę. Trečia, niūrios prognozės ir pranašystės būdavo įvelkamos į distopijų rūbą, neraminantį savo spalvų niūrumu ir abejone bet kokiomis pozityvesnėmis miestų perspektyvomis.

Tačiau į kokią lentynos vietą įrašyti tą sparčiai besivystantį diskursą, kurio programine gaire galėtume pavadinti Williamo J.Mitchello 1999 m. darbą „E-topija", aprašiusį, kaip išduoda pavadinimas, įtinklintą elektroninį ir skaitmeninį miestą? Kadaise sukurti miestų aprašymai, kuriuose būdavo akcentuojama gamtos ir technikos įtampa, neišvengiamai imdavo balansuoti ant utopinio/distopinio diskurso ribos. Dabar, žiūrint iš šių dienų perspektyvos, pati perskyra tarp gamtos ir technikos jau atrodo pernelyg pasenusi. Vis dėlto utopiniai/distopiniai motyvai niekur neišnyko ir persikėlė į *digifilų* ir *digifobų* susikirtimus. Kaip ir praėjusių laikų technikos simpatikai digifilai, matyt, tiki, jog dirbtinis intelektas ne užgoš, bet priešingai, sudarys išskirtines sąlygas žmogiškojo intelekto saviraiškai. Kaip ir technikos oponentai digifobai skelbia, jog digitalinis amžius bus nuosmukio, o galbūt ir visiškos degradacijos epocha.

Akivaizdu: įtinklinto elektroninio ir skaitmeninio miesto *topos* aprašymas iš tiesų neretai apima ne vien esamą miestą, bet ir galimus (fantastinius?) miesto būvius. Šiuo atžvilgiu elektroninio miesto modeliai supanašėja ar netgi susilieja su utopinėmis ar distopinėmis miesto vizijomis. Tačiau kaip teigė „E-topijos" autorius Mitchellas, tos naujos miesto galimybės, kurios atsiveria aprašant elektroninį miestą, turėtų būti ne numanomos futurologinėmis prognozėmis, bet projektuojamos atsižvelgiant į esamą ekonominę, socialinę ir kultūrinę miesto situaciją. Jeigu pavyktų susilaikyti nuo rožinių ar apokaliptinių pranašysčių, tuomet greta miesto topologijų, utopijų ir distopijų galėtume įrašyti ir naująjį – etopinį – miesto aprašymo būdą, miestą praverianį per e.vietas.

E.gyvenimo laipsniai

Metodologinio pobūdžio painiava, į kurią patenkame norėdami įrašytį etopinį miesto diskursą į kitų miesto aprašymo tipų gretą, yra susijusi su paties aprašymo taikinio – e.miesto – statuso kontroversijomis. E.miestas nėra paprastas fizinis *dabarties* miestas su materialiais namais, gatvių tinklu ir aiškiai nubrėžtomis miesto ribomis. Tačiau e.miestas nėra ir paprastas *ateities* miestas, kurio kontūrus dar tik galima numatyti.

Užuot bandžius apibrėžti e.miestą per materialias ir regimas formas, verčiau traktuokime jį kaip tam tikrą procesualų būvį arba, kaip siūlo M. Castellsas, srautų erdves. Pagal savo statusą tokia ‚e.miesto' sąvoka analogiška tokiai masiškai linksniuojamai sąvokai, kaip ‚globalus pasaulis'. Pasak Zygmunto Baumano, šalia globalizacijos procesų reikėtų išskirti lokalizacijos procesus. Globalizacijos ir lokalizacijos kriterijumi tampa mobilumas. Neturintys galimybių būti mobiliais lokalizuojami per prievartą ir negali būti laikomi tokiais pat „globalaus pasaulio" piliečiais, kaip tie, kurie per mobilumą integruoti į „globalaus pasaulio" tinklą. Vadinasi, du vienas šalia kito gyvenantys ar gatve žingsniuojantys žmonės priklauso „globaliam pasauliui" nevienodu mastu.

Analogiška diferenciacija pastebima ir tada, kada svarstoma ‚e.miesto' sąvoka. Tiesa, ši diferenciacija dažnai nėra pastebima paprasta nuoga akimi. Pažvelkime, pavyzdžiui, į puslapį, kuris pristato Vilnių kaip e.miestą. Iš pirmo žvilgsnio, bet kokią mintį apie diferenciaciją neigia programinis Vilniaus kaip e.miesto – „miesto visiems" – šūkis. E.miesto grandys – e.piliečiai, transporto sistemos, e.sveikata, e.bilietai, viešieji interneto centrai, e.valdymas, e.švietimas, e.saugumas – tarsi ir turėtų apimti visus fizinio Vilniaus gyventojus. Kai visos šios e.miesto grandys ims funkcionuoti, jos iš tiesų apraizgys net ir dar menkai įtinklintus Vilniaus užkaborius.

Tačiau, sekant jau minėtu Castellsu, derėtų iškirti įtinklinimo laipsnius bei formas. Kad ir kaip tai būtų paradoksalu, kartais menkesnis atviro įtinklinimo laipsnis liudija ne menkesnį dalyvavimą e.mieste, bet priešingai, didesnę galimybę kurti jo formas. Būtent toks yra informacinio elito, kuris struktūriškai atitinka baumaniško globalizuoto ir mobilaus elito kategoriją, statusas – informacinis elitas kuria informacinius srautus ir įtinklina miestą, bet pats, anot Castellso, „nenori tapti srautu". Kurdamas e.miestą kaip atvirą sistemą, informacinis elitas naudojasi savo išskirtinėmis galiomis nustatyti savo bendruomenės ribas, kurias galima suvokti tiek fizine – izoliuotų ir uždarų elitinių kvartalų, – tiek ir technologine bei informacine – prieigos prie privilegijuotų ir liaudžiai neprieinamų informacijos šaltinių – prasme. Tad tarp kokios nors senolės, kurią anūkas užregistravo į poliklinką per internetą ir taip integravo ją į e.sveikatos srautus, ir kokio nors informacinio elito atstovo gali glūdėti radikali praraja. Tarsi ironizuodamas e.miesto elitą, Castellsas pastebi, jog tokiam elitui būdingas vienodas gyvenimo stilius, kurį sudaro „reguliarus naudojimasis SPA (sūkurinėmis, masažinėmis ir kt. voniomis) įranga... ir bėgiojimas ristele; privaloma dieta iš grilyje keptos lašišos ir žaliųjų salotų, kurios japoniškas funkcinis ekvivalentas yra *udon* ir *sashimi*; šviesios zamšos spalvos sienos, turinčios sukurti jaukią atmosferą patalpoje; plačiai paplitę nešiojamieji kompiuteriai su interneto prieiga; verslo kostiumų ir sportinės aprangos derinys, *unisex* stiliaus apranga ir t.t.[1]". Taigi akivaizdu: nors formaliai tiek numanoma senolė, tiek numanomas informacinis/informacinė snobas/snobė priklausytų tam pačiam e.miestui, tačiau šio e.miesto „rajonai" tebūtų menkai atpažįstami. Skiriamoji riba, atribojanti vieną e.miesto „rajoną" nuo kito, būtų informacijos srautų kūrimo ir valdymo galios.

<...>

P.S. arba e.šuo

Nurodytame Vilniaus kaip e.miesto tinklapyje greta kitų e.projektų minima ir elektroninė šunų žymėjimo sistema, leidžianti registruoti šunis ir juos atpažinti pagal po oda įvestą mikroschemą. Pasirodo, Vilniuje jau ir šunys tapo e.miesto dalimi. Įdomu, ar tai žino po namus bėgiojantis mano e.šuo?

[1] M. Castells. *Tinklaveikos visuomenės raida*. Vilnius: Poligrafija ir Informatika, 2005, p. 409.

Daugiau www.balsas.cc.

KĘSTO KIRTIKLIO PASIVAIKŠČIOJIMAS PO BALSAS.CC

Mano Balso.cc labirinto akligatviai neabejotinai yra meno rubrikoje. Į juos aš stengiuosi nepapulti, o jei jau papuoliau – sprukti iš ten kuo greičiau ir neatsigręžiant. Friedrichas Kittleris yra mane pamokęs, jog „esama taip pat Nešventosios Sąjungos tarp lengvabūdžių medijų menininkų ir medijų teoretikų, kurie pataikauja medijų menininkams ir menininkėms ir abipusiškai vieni kitus šlovina." Vis bijau pakliūti į tos sąjungos narių susibūrimą. Neduokdie įtrauks, o sąjunga gi nešventa!

Kažkodėl manau, kad teoriniuose puslapiuose man tai negresia.

Jei klajonių po medijų teorijas nepradėčiau nuo McLuhano, tai bent jau nuo Debray arba Hartmanno. Na, pirmasis neabejotinai yra klasikas, su kuriuo būtinai reikia susipažint, net nesvarbu, ar po pažinties suklupsite prieš ekraną pagarbiai virpėdami prieš anglų literatūros profesoriaus iš Toronto įžvalgų didybę, ar skubiai uždarysite langą bjaurėdamiesi jo kliedesiais ir perlenkimais.

Kiti du (Debray ir Hartmannas) klasikais tapti dar tik ruošiasi arba dar tik norėtų, na, ar bent jau yra norėję. Debray atvejis liūdnesnis. Jis jau nebenori, po mediologinio dešimtmečio (1990 – 2000) buvęs Che Guevaros bendražygis metėsi į religijos studijas. Hartmannas vilčių nepraranda, mat nors jis palaiko Debray, jį patį palaiko daugiau, na tai kas, kad ne tokių stambių figūrų (pvz. *BAL-Singasis* Geertas Lovinkas BALSO dar (?) nepublikuotuose tekstuose). Nesvarbu kuris laimės, svarbu, kad jie abu tikisi galį atsakyti į svarbiausius klausimus (pvz. *kas yra mediologija?*).

Žinoma, dar yra blogiausių vokiško filosofavimo tradicijų (kalbėti ir rašyti kuo nesuprantamiau) besilaikančių Friedricho Kittlerio ir Rudolfo Marescho balsai. Juos skaityti – iššūkis, suprasti – pasitenkinimas. Ne mažesnis pasitenkinimas – skaityti Nerijų Milerių, nors dar ir nesukūrusį žadėtosios ambicingos transporto kamščio filosofijos (jos turbūt buvodamas anapus medijų laukia net senolis McLuhanas, juk ratas – irgi medija). Pasitenkinimas, nes jam, skirtingai nei tuntams jo kolegų, neblogai sekasi filosofuoti ne vien apie tai, ką parašė asmenys, dažnai sunkiai ištariamomis nelietuviškomis pavardėmis, bet ir apie dalykus, kuriuos matai, kai išvedi pavedžioti savo e.šunį.

Projektai: Tai žurnalo skiltis, kurioje pristatomi lietuvių menininkų, mokslininkų ir kūrybingų žmonių projektai, įtakojantys ir tyrinėjantys aktualios kultūros procesus.

projektai: pučiamųjų orkestras – interaktyvi garsinė-grafinė instaliacija
rašo julijonas urbonas 2007 03 07 @ 20:55:05
tema: menas, naujosios medijos

Pristatome Julijono Urbono – interakcijos dizainerio ir VDA doktoranto projektą, kuriame interpretuojamas kolektyvinės garsinės interakcijos pučiamųjų orkestre fenomenas. Čia suteikiama galimybė bet kam tapti orkestro dalyviu ir neįprastu būdu, t.y. pūtimu, manipuliuoti savo garsiniais įrašais. Grupinė muzikinių kilpų darna (ar kakofonija) realiu laiku vizualizuojama dinamiška grafika. Instaliacijos tikslas – surasti naujų sąsajų tarp muzikos, grafikos, socialinės koordinacijos ir plaučių.

Veikimas: Dalyvis pučia į malūnėlį ar/ir kalba į mikrofoną, tuomet garsu aktyvuota sistema pradeda kilpinį garso įrašymą, o malūnėlio sūkiais yra reguliuojamas asmeninio garsinio įrašo grojimo greitis. Interakcijos procesas yra vizualizuojamas reakcine grafika.

Koncepcija: „Pučiamųjų Orkestras" yra interaktyvaus meno ir dizaino projektas, tiriantis sąsajas tarp muzikos, fizinės ir socialinės interakcijos, bei konstruojantis intuityvią sąsają/vartoseną tarp žmogaus ir kompleksiškos sistemos ar kompiuterio. Neįprastu pučiamųjų orkestro ir kompiuterio gretinimu siekiama permąstyti konvencines žmogaus-kompiuterio sąsajas.

Muzikinis instrumentas pučiamųjų orkestre įtarpina sąveiką tarp muzikantų ir klausytojų, tačiau atsižvelgiant į muzikinį kontekstą jis išlieka vizualiai pasyvus ir neišraiškingas. Panašiai klaviatūra ar pelė nekinta priklausomai nuo interakcijos su kompiuteriu, nepaisant to ar piešiama, ar naršoma internete, ar žaidžiama – vartotojas suvaržomas tais pačiais keliais pirštų judesiais. Vartosenos nelankstumas sumenkina žmogaus galimybes vienu metu manipuliuoti šimtais raumenų, atlikti kompleksiškus judesius ir naudotis kitomis juslėmis. Pasitelkus šias galimybes būtų galima sukurti įdomesnę, asmeniškesnę, produktyvesnę ir draugiškesnę sąsają.

„Pučiamųjų orkestro" instaliacijoje nedemonstruojama tokia sąsaja, tačiau pateikiama tokia, kuri provokuoja anksčiau minėtus debatus ir skatina kitaip pažvelgti į kompiuterį ar į techno-ergonomikos konvencijas. Pučiamąją žmogaus-kompiuterio sąsają daugelis interakcijos dizainerių pavadintų nepraktiška, tačiau „Orkestras" rodo, kad žaismingumas ar smagumas gali tapti kritiškesniais veiksniais „lengva išmokti naudotis" vartosenoje. Komiškas vėjo malūnėlio ir mikrofono derinys „Orkestro" projekte sukelia šypseną ir smalsumą, sąsajos „nerimtumas" dalyvį skatina pažaisti su šiais elementais, o žaidimo metu vartosena išmokstama nesąmoningai. Smagumas lyg sukeičia mokymosi ar darbo percepciją su žaidimu. Instaliacijos žaismas nugramzdina juos/jas į garsinio tele-buvimo procesą, „žaidėjai" staiga nebemato vėjo malūnėlių ir pūtimas tiesiogiai susilieja su muzika ir dinamiška grafika. Garsinis ir grafinis atoveiksmis padeda susivokti asmeninėje sąveikoje tarp plaučių ir kompiuterio ir tuo pačiu socialinėje koordinacijoje. Nematoma sąsaja su kompiuteriu čia tampa apčiuopiama ir jos percepcija lyg preegzistuoja. Algoritmas, dalelyčių sistemos (angl. particles system), bitų struktūros ir garsinė dekonstrukcija materializuojasi į žmogišką kalbą, suprantamą visiems.

„Pučiamųjų orkestras" yra apdovanotas *Grand Prix* konkurse *Prix Möbius Nordica 2007* Helsinkyje.

apžvalgos:
Troleibusas Nr. 0 – kelionė įgarsintais Vilniaus dienoraščiais
rašo tautvydas bajarkevičius 2006 11 05 @ 21:19:44
tema : neo-audio, miestas

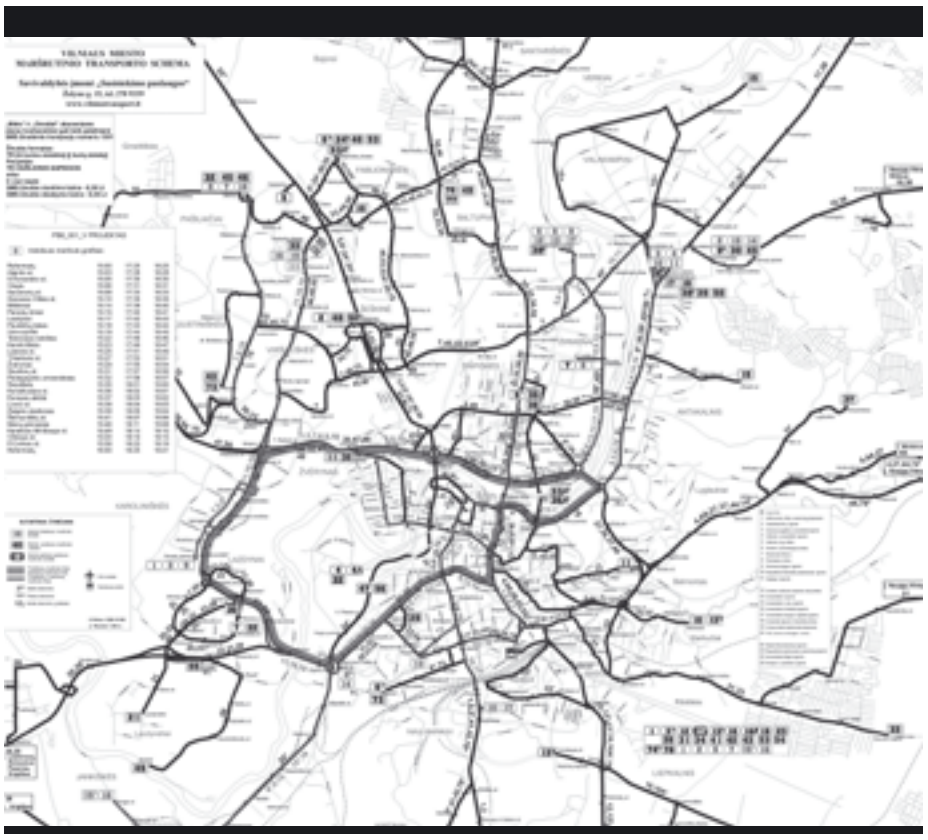

Troleibuso Nr. 0 sutartinėje vietoje, sujungiančioje kilpos pradžią ir pabaigą, Reformatų stotelėje laukėme kaip iškritusio iš įprasto „iš taško a į tašką b nustatytu laiku" eismo tvarkaraščio nuotykio. Miesto arterijų diagrama, paklūstanti jo organizavimo logikai, šįkart buvo nuspalvinta paryškinta, karnavaline maršrutą žyminčia trajektorija. Rankose sklaidydamas išskirtinius išskirtinės kelionės žemėlapius, galėjai būti atpažintas kaip kolektyvinio vyksmo dalyvis.

Pirma, kas šauna į galvą, kalbant apie maršrutų tvarkaraščius ir miestų kartografiją, yra Guy Debord'o įžvalgos apie „teritorijos sutvarkymą". „– Ar galėčiau pakviesti tave puodeliui kavos?", „– Ačiū, neturiu laiko", – Gintaras primena vieną edukacinį užsienio kalbos etiudą viename iš troleibusų maršrutų. Akivaizdus įrodymas, kad miesto ritmų greitis saistomas inertiškų tikslingumo reikalavimų, prasiveržiančių iš kolektyvinės diktorių balsais ataidinčios pasąmonės. Kitas, gerokai įprastesnis epizodas: „Gerbiamieji keleiviai, įlipę į viešojo transporto priemonę, nepamirškite pažymėti vienkartinių talonų, jei yra vietų, atsisėskite...". Instrukcija kaip vienas iš gatvių srautais judančiųjų kasdienybės atributų. Rutinos gaubtas virš spontaniškų įtrūkių aibės.

Alternatyvios dienoraščių kilpos gali skleistis ir laužytais ritmais, pintis į netiesinę kelionės ir atradimų choreografiją. *Troleibusas Nr. 0* ne tik iškrenta iš sunumeruoto kelionių pasirinkimo, steigdamas savo maršrutą. Jis pasiūlo ir dar vieną, suasmenintą garsinį žemėlapį, užklodamas juo judėjimo įspūdžius. Tuo jis primena situacionistinius klaidžiojimus „atrask Londoną su Paryžiaus žemėlapiu". Skirtumas tas, kad čia subjektyvų, garse užšifruotą, abstraktų Vilniaus įspūdį suvokėjas skaito pasitelkdamas savas to paties Vilniaus patirtis. Galima klausti – kiek yra skirtingų Vilniaus versijų, slypinčių tose pačiose žemėlapio sankirtose.

Kelionė miesto erdvėmis kartu tampa ir kelione garso takeliais. PB8 (www.pb8.lt) – Andriaus Rugevičiaus – pilotuojamas maršrutas kartu permiksuoja ir kolektyvinę Vilniui skirtą garso takelių kolekciją, taip pasiūlydamas visą interpretacijų ir galimų santykių su miestu, su *troleibuso Nr. 0* situacijomis vaivorykštę.

Visų pirma, tai paties *PB8* Vilniaus vizija – pradedant urbanistine maršruto režisūra, jo įgarsinimu ir situacijos, dubliuojančios kelionę troleibusu, meninį projektą bei kolektyvinį įvykį, sukūrimu, baigiant iš DJ'aus pulto gyvai miksuojamu – ir dėl to autoriniu – garso takeliu. Tačiau jo garsinė medžiaga yra daugiasluoksnė ir kolektyvinė, o kiekviena kompozicija (sukurta skirtingų autorių) taip pat savaip interpretuoja Vilnių: nuo nuošalioms miesto zonoms skirtų meditatyvių garsinių koliažų iki intensyvių garso kilpų, susipinančių Vilniaus centro gatvių sankryžose.

<...>

Daugiau www.balsas.cc

DĖKOJAME

žurnalo iniciatyvinei grupei:
Nomedai ir Gediminui Urbonams, Geertui Lovinkui (NL), Vytautui Michelkevičiui.

žurnalo ir laikraščio kūrybinei grupei:
Jekaterinai Lavrinec, Valentinui Klimašauskui, Jurijui Dobriakovui, Viktorijai Makauskaitei, Kęstui Kirtikliui, Linai Michelkevičei, Tautvydui Bajarkevičiui, Dovilei Tumpytei, Giedriui Gulbinui.

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui (už interneto žurnalo rėmimą).

Laikraščio redaktorius
Vytautas Michelkevičius
Laikraščio dizaineris
Povilas Utovka
Laikraščio lietuvių kalbos stilistai
Lina Michelkevičė ir Linas Kranauskas.

Žurnalo adresas: www.balsas.cc
Žurnalo pašto adresas: balsas@vilma.cc
Interneto žurnalo ISSN 1822-2870